אי הכי אפילו קצץ נמי אלמה תניא *אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכיר ליה; אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה *תניא *עבר זמנו ולא נתן לו הרי זה אינו נשבע ונוטל - חזקה אין בעל הבית עובר בבל תלין והאמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא הוא כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומידכר אבי שכיר עובר משום °בל תגזול? גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר °בבל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך *א"ל רבי יצחק *יישר וכן אמר רבי יוחנן, מכלל דפליג עליה ר"ל? איבא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה ואיבא דאמרי מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה, איתמר נמי אמר רב מנשיא בר זביד אמר רב לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רבא מאי מעליותא א"כ שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם יכול לומר לו נאנסו? דאפקיד ליה בעדים מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך יכול לומר לו נאנסו? דאפקיד ליה בשטרא, מכלל דתרוייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו: בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, בשטר צריך להחזיר לו בעדים; קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת °וישם דוד את הדברים האלה *בלבו דאשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תני מר מידי בשכיר? אמר ליה אין תנינא *שכיר בזמנו נשבע ונוטל כיצד - בזמן שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי והלה אומר שכרתיך ונתתי לך שכרך אבל אמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה הא מדסיפא בראיה הוי רישא בלא ראיה, אמר רב נחמן בר יצחק

רישא

אי הכי. דמשום טרדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מיניה: **אפילו קצץ נמי.** אפילו נחלקו על הקציצה ליהמנוה לשכיר בשבועה: **המוציא מחבירו** - היינו אומן: **עליו הראיה.** צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה: **אי הכי.** דבעה"ב טרוד ושמא שכח אפי' תבעו שכיר

תורה אור

לאחר שעבר זמן גבייתו המפורש בב"מ בפרק המקבל (דף קי:) שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום, לישבע נמי שכיר ולשקול: **וכי שכיר עובר על בל תגזול.** לקבל שכרו ב' פעמים: **לא שנו.** דנשבע ונוטל: **ששכרו בעדים.** שיש עדים שאמר לו עשה עמי מלאכה היום בשכר ועשה עמו: **יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך.** ונאמן בלא שבועה: **שבועת שומרין דחייב רחמנא.** לשומר שכר לישבע על שבורה ומתה כדכתיב (שמות כב) ומת או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם: **היכי משכחת לה.** שיהא צריך שבועה: **דאפקיד גביה בשטר.** שאם יאמר החזרתיו לך אומר לו היה לך ליטול את השטר מידי: **קרי רמי בר חמא וכו'.** ששם על לב לדעת אם איתא להא דשמואל ורב דלעיל אי לא: דאשכחיה רב ששת גרסינן: **בזמנו.** אם תבעו בתוך זמן גבייתו: **מדסיפא בראיה** - מכלל דנשבע ונוטל דרישא בלא שום ראיה אינו צריך להביא עדים שעשה עמו וליתא לדרב ושמואל דלעיל דאוקמוה למתניתין בששכרו בעדים:

ריסא

אי הכי אפילו עבר זמנו נמי. אע"ג דאין שייך כאן אי אמרת בשלמא אין לחוש (א) שעדיין לא פירש שום טעם ואע"פ שפירש רב נחמן משום כדי חייו לא משמע דקאי אהא אי הכי*: **כי** מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר. וא"ת ימתינו לעולם עד למחר ואי לא מדכר יהא סובר זה צריך להביא ראיה ועוד אמאי עקרוה רבנן לשבועה מבעה"ב הא כיון דמיחייב שבועה רמי אנפשיה וי"ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואין נותן לב להיות נזכר פן יהא מוחזק שקרן ועי"ל דהא חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תלין לא מהניא אלא כי איכא חזקה בהדה חזקה דאין שכיר משהא שכרו וכשתובעו בב"ד והצריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהה: **וכי** שכיר עובר משום בל תגזול. אע"ג דהך חזקה איכא נמי גבי בעה"ב חמיר ליה לאיניש חד לאו כתרי לאוי ועוד דבלאו הכי משני שפיר וא"ת דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול מ"מ כיון דבעה"ב רמי אנפשיה ומדכר ה"ל ברי וברי ופטור כיון דכופר הכל ויש לומר דטעמא דרמי אנפשיה ומדכר לא חשיבא כחזקה דשכיר וכי משני הכא תרי חזקי לא בא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות נינהו: **מתוך** שיכול לומר לא שכרתיך מעולם. תימה מה מועיל כאן מגו דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחושדו שמשקר במזיד אבל הכא שפיר מהימנינן ליה דודאי הוא סבור שפרע אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועליו דאטו משום מגו יהא נזכר יותר ואין שייך כאן מגו כלל והכי מוכח בריש האשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) דלא מהימנא לומר מת במלחמה במגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו משום דאמרה בדדמי וסבורה לומר אמת ואין לנו להאמינה במה שהיא שמא טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר והע"ג דבההיא שמעתא גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלום בעולם התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקא כולי האי שמחזקת מלחמה וי"ל דהכא כיון דאין טוען שמא אלא ברי ואומר ודאי שלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען ברי אף על פי שמסופק [ועיין תוספות כתובות פז: ד"ה דמיפרע]: **מתוך** שיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו. תימה לפירוש הקונטרס שפירש בהגוזל קמא (ב"ק דף קז. ושם) דבפקדון שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב א"כ כי אמר נמי להד"מ חייב שבועה ולפר"ת נמי דלא מחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו אא"כ הודה במקצת קשה דאפילו רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ונאנסו בלא כפירה בהודאה וכפירה בלא נאנסו מודו דחייב דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון נאנסו כלל ובהלואה נמי דילפינן מפקדון מחייבינן בכפירה והודאה אע"ג דלא שייך נאנסו אם כן כשמודה במקצת כי אמר נמי להד"מ אההיא דנאנסו מחייב וליכא מגו וליכא למימר דפריך כי נמי הודה יהא נאמן אההיא דנאנסו (אם) מתוך שיכול לומר אההיא דהודה להד"מ דא"כ תקשה ליה מכל מודה מקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לפריב"א דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דהיינו נאנסו מיחייב כופר הכל אתיא שפיר הכא דפריך מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם והוי פטור כיון דליכא הודאה כי אמר נאנסו פטור אע"ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנסו דאין חבירו מכיר בשקרו נוח לו לטעון מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו דנוח לו לומר טפי נתתי לך שכרך שלא יחשדוהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טרוד והשתא ניחא דפריך אדשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרינן מגו בכל התורה: **בעדים** אין צריך כו'. תימה דאמרינן בריש ח"ה (ב"ב דף כט. ושם) דמשכחת חזקה דג' שנים כגון דאתו בי תרי ואמרו אגרנא מיניה ודיירנא ביה תלת שנין ופריך הני נוגעי בעדות הן דאילו אמרי הכי אמרינן להו הבו אגרא להאיך ומאי קשיא הא אין צריך לפורעו בעדים ולהימניה במגו דאי בעי אמר יהיבנא אגרא להאיך וי"ל שלא היו רשאין לומר כן לפי שיראים פן יזכה האחד בדין ויצטרכו ליתן פעם שניה ועוד אמר ר"י דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לומר פרעתי כדאמרינן בהדיא בפרק שני דקידושין (דף מג:): **בשטר** צריך להחזיר בעדים. תימה דלהימן בשבועה במגו דאי בעי אמר נאנסו כדמוכח בס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף ע. ושם) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה החזרתיו לך מהו ומסיק דמהימן בשבועה ורבא גופיה הכי סבירא ליה דפסיק התם הלכתא כדייני גולה ותי' ר"ת דה"ק צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה וריב"א מפרש דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום שטרך בידי מאי בעי אבל התם דאיירי בעסקא דפלגא מלוה איכא למימר דאפסיטי דספרא זיירי ליה:

ריסא

עין משפט נר מצוה

[וע"ע תוס' ב"מ נג. ד"ה א"ה ועי' היטב תוספות שבת קכ: ומה שציינתי שם]

יח א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' פט סעיף ה:

יט ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:

[עי' ברא"ש וכן בב"מ קיב: א' אלמה תנן וכצ"ל]

כ ד מיי' שם פ"ב הלכה יב סמג שם טור שו"ע חו"מ סימן רנו סעיף א ודלא כסוגיא דידן ע"ש:

כא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כב ו מיי' פ"ט מהלכות טוען הלכה ב סמג עשין צה טוש"ע חו"מ סימן רצו סעיף ב וסימן רצז סעיף א:

כג ז מיי' פ"ב מהלכות שכירות הלכה יב סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סימן רנו סעיף ב ונאמן בשבועה בנק"ח ע"ש וכפי' התוספות:

מקנה

נושא/מקנה

רבינו חננאל

כמשאוי: ואקשינן משום דבעל הבית טרוד בפועליו ושוכח. ואפי' בקציצה בעת שטוען השכיר כי שתי סלעים קצצת לי בשכרי והמשכיר אומר לא קצצתי לך אלא אחת ישבע השכיר ששתים קצצת לי ויתן לו שתים אלמה תניא בזה המוציא מחבירו עליו הראיה. ואם יש ראיה לשכיר נוטל שתים ואם לאו נשבע בעל הבית ונותן לו אחת. ופרקינן קציצה דכירי לה אינשי ולא מינשי בעל הבית: אי הכי דבעל הבית טרוד בפועליו יתן ליה לשכיר אפילו לאחר זמנו. ופרקינן חזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין פעולת שכיר. וחזקה נמי אחריתי דאין שכיר משהה שכרו אצל בעלים: אמר רב נחמן לא שנו שהשכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שיש עדים ששכרו. אבל אין עדים ששכרו לעשות בפועל אצלו מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ופרעתי לך שכרך. וכן א"ר יוחנן וכן אמר רב: ומקשי רבא עליה אי הכי שבועת השומרים דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם היכי משכחת לה נימא מדיכול למימר ליה לא היו דברים מעולם. וקי"ל דהאומר לא היו דברים מעולם כיון שאינו מודה מקצת הטענה אין עליו שבועה יכול נמי למימר נאנסו ואין עליו שבועה. ודחינן כגון דאפקיד ליה בעדים דלא יכול למימר לא היו דברים מעולם: ועוד אקשינן ואפילו הכי יכול לומר לו החזרתי לך פקדונך וקי"ל כי המלוה בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים וכאילו לא היו דברים מעולם הוא טוען ואין חייב שבועה ופרקינן בשהפקיד אצלו בשטר דלא יכול למימר ליה החזרתיו לך דא"ל אי הכי שהחזרת לי. שטרך בידי מאי בעי הוה לך למשקל שטרך מידי: וסלקא שמעתא שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים. ולית הלכתא הכי אלא כרב חסדא א) דפשט לה בפרק המוכר את הבית (דף ע) שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. ואם טען ואמר החזרתי לך נאמן ובשבועה ולא יכול למימר ליה שטרך בידי מאי בעי. מנו דאי אמר נאנסו נאמן ואין עליו אלא שבועת השומרים כי נאנסו כן זה אינו חייב אלא שבועה שהחזרתיו לך ודיו. ורבא הוא עצמו אמר בפרק חזקת הבתים ב) כי המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וחזר בו וכן הלכתא: ירושלמי. א"ר בון בעל הבית ע"י שעסקיו מרובין הקנו שבועה לשכיר. ודכוותה תקנו לבעל הבית שאם עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. תני ר' חייא לסיועיה אם יש עדים שתבעו בזמנו אפילו אחר שנה נשבע ונוטל. א"ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד וקי"ל כר' יוסי ג) ואתינן למפשט דנשבע השכיר ונוטל אפילו בששכרו שלא בעדים מהא דתניא שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כיצד בזמן שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי. והוא אומר נתתי לך הרי זה נשבע ונוטל. אבל אם אמר לו שתים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה. ודייקינן מדסיפא בראיה רישא בדליכא ראיה ואפילו הכי נשבע השכיר ונוטל. ופריק רב נחמן בר יצחק

נושא/מבנה

קושיות

מסורת הש"ס

[לקמן מו.]

[ב"מ קיא. קיב:]

ויקרא יט

שם

[שבת נג. חולין עה: וש"נ]

שמואל א כא לפניו בקרא בלבבו

[ב"מ קי. קיא.]

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי הכי וכו'. אין לחוש כיון שעדיין:

א) עיין רשב"א ורא"ש מ"ב ע"ד רבינו נזה: ב) דף מה ע"ב וגירסתינו שם רבה וע"ש בגמ' מתיב רבא לסיועי לרבה וצ"ע: ג) וכמ"ש בגמ' דידן ב"מ קיג א.

ר שא